

Мирко Демић

ЗАГРАНИЧНИ РАЗГОВОР

У лето 1861. године Порта у Мостар шаље Омер-пашу Латаса, најратоборнијег и најбруталнијег међу турским војсковођама. Он је тада страх и трепет, како у Босни, тако и међу суседима отоманске империје. Добио је задатак да учествује у европској комисији која треба да пацификује херцеговачке устанике.

Комисију сачињавају дипломате великих сила, вичне опструкцији и спремне да својом спорашћу и сплеткама поткресу рокове турским методама гушења буна, али и, што им је важније, како би својим налогодовацима обезбедили присутност и утицај у овом делу Европе.

Иако је чланове комисије презирао до сржи, Омер-паша вешто глуми срдачност и поштовање „високих гостију”, посећујући једног по једног посланика у додељеним квартирима, доносећи им крупна обећања и ситне дарове.

Латас делује самоуверено, како и доликује војсковођи са застрашујућом репутацијом бруталног и бескомпромисног извршиоца султанових налога.

Додељеној улози он не придаје претерану важност, али је не држи успутном и безазленом. За њега је то неопходна предрадња, нужно зло које треба претрпети како би скршио и ову побуну.

Међу прима посећује пруског конзула из Трапезунта, кога је, како изгледа, од раније познавао, пошто је паша, увек гладан провода и сладострашћа, неретко походио ту луку на обали Црног мора.

Ту, под једним мостарским тремом, сердар екрем Омер-паша Латас, султанова бритка сабља, први пут среће верну сенку пруског конзула – драгомана Ђорђа Марковића Кодера.

Обојица као да осећају да ће током наредних преговора бити упућени један на другог, па свако из својих разлога настоји да буде приснији и мање формалан.

Или то Срби из *Њрека* поседују нарочит њух помоћу кога непогрешиво намиришу своју фелу и сој?! Тада се, као по правилу, куртоазно упознавање претвара у разговор препун ласке, у хвалисавост обавијену скромношћу, у повлађивање које се граничи са надменошћу, али и у скривене оптужбе и заобилазна предбацивања.

– *Георђије Марковић, Ваше ѡревасходсѡво!*

– *Марковић?! Одакле сѡе, Марковићу?*

– *Из Њрека, из Сремске Ниђдине!*

– *Сви смо из Ниђдине!*

– *Јесмо, свеѡили ѡашо. Неко крене из Ниђдине, обиђе чиѡави свеѡи и ѡоново сѡиѡне у Ниђдину, а неко, ѡоѡуѡ Вас, из Ниђдине се ѡоѡне на врх Олимѡа!*

– *Све је ѡо Ниђдина, мој Марковићу! Нема разлике! Ово иѡо живимо налик је ѡуѡрији између двију Ниђдина! Мало нас је који ни ѡу краѡку ѡуѡрију не мођу ѡрећи а да се са ње не сѡѡрмекну. Такође у Ниђдину.*

– *Велики ѡаша има смисла за ѡоезију!*

– *Није ѡо ѡоезија! Поезија је оно друђо: не сѡѡрмекнуѡи се ѡрије неђо иѡо се досѡије на друђу обалу.*

– *Зар ѡоезија, свеѡили ѡашо, није ѡрелажење ѡреко свих обала и сваке ѡранице?*

– *Мани ѡразне ѡриче, Марковићу! Радије ми реци код кођа си све служио?*

– *Код кођа све нисам, велики ѡашо?! Од Мађара, ѡреко срѡскоѡ кнеза, Енђлеза, ѡа ево до Пруса. Увек више друђима неђо себи. Слуђа је увек слуђа!*

– *А најмање си служио овој Царевини?*

– *Служио сам и њој, мимо воље и без накнаде. У Исѡанбулу сам ѡдинама био сѡона између ње и друђих евројских сила. Мнођо ѡођа чуо и видео. И иѡо се сме и иѡо се не сме. Служим јој најбоље и најоданије кад ѡуѡим и очи не оѡварам.*

– *Знам за ѡу муку. Био сам у улози ѡумача код ѡенерала Муравијева, у вријеме док су Руси надзирали Босфор.*

– *Служитѡи није лако, ма какав ѡосѡодар био, ма каква била служба. А најѡеже је служитѡи оне који су и сами служили. Они највише ѡраже а најмање дају.*

– *Чуо сам да си ѡодучавао мачевању синове срѡскоѡ кнеза?*

– *Добро су извесѡили Ваше блађородије.*

– Знаш ли ти, Марковићу, да смо ми у неку руку колеџе? И ја сам својевремено учио писању и читању пријестолонаследника Абдул-Мецид-ефендију, поштоње султана.

– Онда знаће колико су наши најори били узалудни и колико будући владари не маре за науке.

– Знам врло добро. Мој ученик је тек нешто мало научио писању по европски, а читању ни толико.

– Моји ђаци су се клонили физичких најора ко од ојак болештине.

– Неџо, манимо то, реци ти мени, Марковићу, може ли се ишта на овом свијету зачувати а да му Србин није мирођија?

– Очигледно да не може. Доказ за то је присућности Вашеџ превасходства, док се моја маленкости задовољава дискретним терцирањем. У Москвар је већ стиџао аустријски посланик мајор Јовановић, у Дубровнику седи руски конзул Пећковић, као и далматински војни џлавар фелдмаршал-лајтант Мамула. Леја колонија, нема ишта.

– Лијеја и жалосна, мој Марковићу, не зна се ко коџа засиуја и ко за коџа ради. Не мислим на нас двојицу, ни на ове које сће побројали, већ на херцеговачке бунције. Мисле ли они својом џлавом или им је она на Цећињу, код оноџ балавоџ Николе?!

– Бојим се, светили јашо, да то личи на Хигру са више џлава. Само једна од њих је на Цећињу. Остале моџу бити у Москви, Београду, Бечу, Паризу и ко зна где још.

– Може бити, али треба однекуд поћети. Мислим да ваља посјети ову најближу. Можда ће се послити тоџа друже џлаве уразумити и смирити.

– То значи да се мора прећи џраница џакозваних европских очекивања, али и џраница Црне Горе.

– Имам ја у томе искуства, Марковићу. Прећи џраницу значи прескоћити линију иза које се безакоње прећвара у правду, нејожељно у пожељно, анатема у џлорију. Прелажење џранице поствало је наш начин живљења, а не само облик понашања.

– Бити близу џранице, светили јашо, није само привилеџија, већ и проклејство. Чини се да смо џраницу и моџућности њеноџ олакоџ прелажења прећворили у савршен облик неодговорности.

– И избављења, мој Марковићу. Кад једном прећеш џраницу – све се из коријена мијења. Искуство преласка џранице истовремено прећораџа и проклиње.

– Знам, светили јашо. И сам сам пребеџ и ауслендер. Нисам променио веру као Ви, већ сам је изџубио. Како у Боџа, џако и у џуде. Ви сће прећерили, а ја изнећерио. Ви радиће за једну сћрану поћив свих, док ја радим за све, а поћив било коџа.

– За то ће историја бити милостива према твојим нишћавним делима и блаџонаклона према теби као човеку.

– Може би ии. Као иио и Вама, свеи́ли иашо, Турци никад неће вероваи́и до краја. Заувек ћеи́е оси́аи́и шеји́анов слу́га и каурин ко-ји им се свеи́и начином како се бори за њих. С дру́ге си́ране, наши род ће се и́оноси́и Ваши́м имено́м а си́идеи́и Ваши́х дела.

– Мани́и́е и́ророчанси́ва, Маркови́ћу! Огоси́е у будућности́. Неки ша́мо оду и́а не уми́ју да се враи́е.

Током овог разговора пруски конзул Ото Блау се смешка, налик човеку коме године и искуство дају за право да помисли како све разуме и све зна. Глади један па други брк, гордећи се на своју одлуку да у Београду од кнеза Михајла затражи каквог врсног познаваоца језика и људи, балканских прилика и неприлика.

Ваљда да би дао до знања како је присутан, Ото Блау с времена на време дискретно климне главом у знак одобравања или презира спрам оног што говоре и како говоре двојица *земљака*.

Конзулу је најважније да преговори потрају што дуже. То налажу и пруски и лични интереси.